

Bergcultuur

Auteur(s):

Waarden, F. van
Hoogleraar aan de Universiteit Utrecht.

Verschenen in:

ESB, 84e jaargang, nr. 4217, pagina D13, 2 september 1999

Rubriek:

Dossier Economie en infrastructuur

Trefwoord(en):**Dit artikel is een reactie op:**

A.C. Zijdeveld, [De economie van een deltacultuur](#), *ESB-Dossier*, 2 september 1999, blz. D9-D12.

Zijdeveld stelt dat het poldermodel een deltamodel is en dat de overleconomie zonder deltacultuur ondenkbaar is. Dit betwijfel ik, want zo uniek is de overleconomie niet. We vinden hem ook in een bergcultuur in de Alpen en Ardennen. Ook in Oostenrijk en Zwitserland floreert een overleconomie, zij het onder andere namen, zoals Sozialpartnerschaft.

Toch is de bergcultuur een heel andere dan de deltacultuur. De laatste is volgens Zijdeveld ondermeer open, naar buiten gericht, tolerant, multicultureel en kwetsbaar. De bergcultuur is welhaast het tegenovergestelde.

Een bergcultuur is gesloten en naar binnen gekeerd. Dat geldt voor de door de bergen gescheiden dalen en voor de natie als geheel. Nederland is open naar de wereld, drijft met iedereen handel, heeft een koloniaal wereldrijk gehad en mag als initiatiefnemer van de Benelux als eerste lid van een Europese Unie worden beschouwd. Zwitserland zal zeker de laatste zijn. Oostenrijk is nu dan toegetreden, maar het isolationisme leeft sterk, getuige het feit dat grote partijen met een anti-Nato standpunt nog stemmen denken te kunnen houden bij de komende verkiezingen. Bergculturen kenmerken zich door geslotenheid. Dit leidt tot geheimzinnigheid en informele en gesloten politieke elites. Zelfs voor de eigen inwoners is hun land soms een 'geheim'. De Zwitserse staat levert hen maar met mondjesmaat statistieken over hun eigen land, terwijl het Nederlandse CBS een pionier op vele terreinen was. De Zwitserse financiële sector floreert zoals bekend bij de gratie van het bankgeheim.

Bergculturen zijn minder tolerant. Vreemdelingen zijn weliswaar (tijdelijk) welkom in the alpenlanden. Maar, òf ze moeten veel geld meebrengen, òf ze worden bij het oplopen van de werkloosheid subiet weer de grens over gezet.

Ondanks deze grote verschillen zijn er ook overeenkomsten. Het overlegmodel is al genoemd. En dat komt voort uit de segmentatie en verzuiling die zowel Nederland als de bergculturen gekenmerkt heeft. Ook Oostenrijk is verzuild geweest. Dat heeft genoodzaakt tot conflictvermijding en pacificatie op straffe van burgeroorlog - en zowel Oostenrijk en Zwitserland hebben daar ervaring mee. Gemeen hebben de delta- en bergculturen ook dat het 'vitale democratieën' zijn, met de kenmerken die Zijdeveld noemt: een sterke rechtsstaat, een betrekkelijk vrije markt en een goed georganiseerde civil society. In het geval van Nederland en Zwitserland betreft het zelfs de oudste democratieën van Europa.

Overleconomie en vitale democratie gaan dus zowel samen met een open, progressieve en tolerante cultuur, als met een gesloten, conservatieve en minder tolerante. En zowel de delta- als bergculturen is het economisch redelijk voor de wind gegaan. Dankzij die overlegtraditie wellicht? Een klein land kan blijkbaar toch ook naar binnen gekeerd en conservatief zijn en toch welvarend in een tijd van economische internationalisering.

Zijn er dan geen positieve lessen te trekken uit de vergelijking met de bergculturen? Toch wel, bijvoorbeeld het belang van overslag. Ook de Alpenlanden hebben hun infrastructurele problemen. Net als Nederland zijn het doorvoerlanden. Maar anders dan in Nederland is transport er voornamelijk een last en weinig lust. Het vrachtverkeer dendert het land door, stopt nauwelijks en laat weinig meer dan uitlaatgassen en lawaai achter en draagt bij aan vervuiling en erosie. Transport is er dan ook een politiek brisant thema, temeer omdat het weinig brengt. Voor Nederland ligt dat anders. Overslag (van vervoer over water naar vervoer over land) betekent vertraging, en dat biedt gelegenheid voor een nadere bewerking of assemblage, voor de inrichting van distributiecentra, kortom gelegenheid om waarde toe te voegen. Dat deed Nederland al in een ver verleden toen Zaanse molens graan uit de Oostzee en cacao uit de Zuidzee maalden. Dat 'nadeel' van de noodzaak van overslag van zee naar land biedt Nederland een concurrentievoordeel.

Vooraf uit de overeenkomsten valt at te leren. Zo danken zowel de delta- als de bergculturen hun economische voorspoed zeker ten dele aan de cultivering van sectorniches en clusters, die hun oorsprong in de geografie vinden. Gunstige voorwaarden voor Nederland waren vruchtbaar land, centrale locatie tussen afzetmarkten en goede verbindingen. In de berglanden was de historische 'core business' o.a. de fijnmechanica (voortgekomen uit de houtsnijderij en koekoeksklokken nijverheid die werk gaf in de lange en koude wintermaanden: later het belang van waterkracht) en de fijnchemie (farmacie). De bergculturen leren ons dat het de moeite waard is om te blijven investeren in zulke padafhankelijke nationale specialisaties, zij het wel met differentiatie en innovatie. Omdat zo'n sector veel 'tacit knowledge' accumuleert, van productie, maar welhaast belangrijker nog, ook van markten, verkoop en logistiek. Denk aan Swatch met zijn

differentiatie in mode en nu zelfs automobielen. Zijderveld's suggestie dat Nederland niet langer is aangewezen op landbouw en veeteelt is dan ook onterecht. Hoeveel 'land' en 'tuin' zit er nog in de land- en tuinbouw? Is juist ook in die sector kennis niet de belangrijkste productiefactor geworden? Kennis van het product, maar ook van verkoop en logistiek. Waarbij voortgebouwd wordt op een sinds het haringkaken geleidelijke kennisaccumulatie. Toch merkwaardig, dat bloemen uit Zuid Afrika hier naar toe worden gevlogen om geveild en weer teruggevlogen te worden.

ESB-Dossier: Economie en infrastructuur

Inleiding

H.W.H. Welters, [Blijft Nederland bij de les?](#)

Infrastructuur

P. Nijkamp, B. Ubbels en M. Koetse, [Infrastructuur en duurzaamheid](#)

Cultuur

A.C. Zijderveld, [De economie van een deltacultuur](#)

F. van Waarden, Bergcultuur

Kennis

D. Jacobs, [Internet versterkt de behoefte aan transport](#)

Logistiek

J.H.R. van Duin, J.C. van Ham en R.E.C.M van der Heijden, [Nederland: schakel in de keten?](#)

H.A. van Klink en P.W. de Langen, [Twee visies in vervoersland](#)

Mainport-discussie

J. Oosterhaven, G.J. Eding en T.M. Stelder, [De economische effecten van mainports: een paradox?](#)

M.R.J. Bosch en P. Heldeweg, [Mainports genereren kostenvoordelen!](#)

H.B. Roos, [Luchtvaart als katalysator voor regionale dynamiek](#)

Handel

R. van Tulder en R.V. Goedegebuure, [Nederland Exportland](#)
